

Boodschap voor de 38ste Wereldcommunicatiedag, 23 mei 2004

De media en het gezin: risico en rijkdom

Dierbare broeders en zusters,

1. De ongelooflijke uitbreiding van de communicatiemiddelen en de steeds grotere beschikbaarheid daarvan heeft uitzonderlijke mogelijkheden geschapen die niet alleen verrijkend zijn voor het leven van de individuele mens, maar ook voor dat van het gezin. Tegelijkertijd worden gezinnen geconfronteerd met nieuwe problemen die voortvloeien uit de diverse en vaak tegenstrijdige boodschappen die ons door de massamedia worden voorgehouden. Het thema dat is gekozen voor de Wereldcommunicatiedag van 2004 – ‘De media en het gezin: risico en rijkdom’ – komt op een goed moment, daar het uitnodigt tot een sobere reflectie op de wijze waarop gezinnen gebruik maken van de media en de wijze waarop gezinnen en gezinsproblematiek in de media worden behandeld.

Het thema van dit jaar wil iedereen, zowel de mensen in de mediawereld als hen tot wie zij zich richten, er tevens aan herinneren dat alle communicatie een moreel aspect heeft. Zoals de Heer zelf al zei: waar het hart vol van is, loopt de mond van over (vgl. Mt 12,34-35). Het morele gehalte van mensen neemt toe of af, al naar gelang de woorden die zij spreken en de boodschappen waarnaar zij verkiezen te luisteren. Er is bij het gebruik van de media dan ook grote behoefte aan wijsheid en oordeelskracht bij de mensen van de media en bij ouders en leerkrachten, aangezien hun beslissingen van grote invloed zijn op de kinderen en jongeren voor wie zij verantwoordelijk zijn en die uiteindelijk de toekomst van de maatschappij vormen.

2. Dankzij de ongekende expansie van de communicatiemarkt in de afgelopen decen-

nia hebben vele gezinnen over heel de wereld, zelfs gezinnen met heel beperkte middelen, nu thuis toegang tot immens uitgebreide en gevarieerde mediabronnen. Zij beschikken dientengevolge over praktisch onbeperkte mogelijkheden op het gebied van informatie, educatie, culturele expansie en zelfs spirituele groei – mogelijkheden die niet te vergelijken zijn met die van gezinnen in vroeger tijden.

Tegelijkertijd zijn diezelfde media echter in staat om gezinnen ernstige schade toe te brengen door een onjuiste of zelfs verdraaide visie te bieden op het leven, het gezin, het geloof en de zedelijkheid. Deze macht om traditionele waarden als godsdienst, cultuur en het gezin hetzij te versterken hetzij terzijde te schuiven, is duidelijk onder ogen gezien door het Tweede Vaticaans Concilie, dat stelde: “Voor het juiste gebruik van deze communicatiemiddelen is het beslist nodig,

dat allen die zich ervan bedienen zedelijke normen kennen en op dit terrein trouw in toepassing brengen.”¹ Communicatie in welke vorm dan ook moet altijd geïnspireerd zijn op het ethische criterium van respect voor de waarheid en voor de waardigheid van de menselijke persoon.

3. Deze overwegingen gelden met name voor de wijze waarop in de media wordt omgegaan met het gezin. Aan de ene kant wordt het huwelijk en het gezinsleven vaak op een sensitieve manier neergezet, realistisch maar met sympathie, waarbij waarden als liefde, vergevingsgezindheid en grootmoedige zelfopoffering voor anderen hoog worden gehouden. Dit geldt ook voor media-uitzendingen waarin aandacht besteed wordt aan de mislukkingen en teleurstellingen die onvermijdelijk ook door echt)paren en gezinnen worden ervaren – spanningen, conflicten, tegenslag, slechte keuzes en kwetsende daden – maar waarin tegelijkertijd moeite wordt gedaan om onderscheid aan te brengen tussen wat goed is en wat niet, tussen ware liefde en surrogaten, en waarin de onvervangbare betekenis van het gezin als hoeksteen van de samenleving wordt aangetoond.

Aan de andere kant wordt het gezin en het gezinsleven in de media maar al te vaak op een inadequate manier afgetekend. Ontrouw, seksuele omgang buiten het huwelijk en het ontbreken van een morele en spirituele visie op het huwelijksverbond worden kritiekloos neergezet, waarbij soms in positieve zin gesproken wordt over echtscheiding, anticonceptie, abortus en homoseksualiteit. Een dergelijke beeldvorming, waarbij zaken worden aangemoedigd die onverenigbaar zijn met het huwelijk en het gezin, zijn schadelijk voor het algemeen welzijn van de samenleving.

4. Een consciëntieuze reflectie op de ethische dimensie van de communicatiemedia zou moeten uitmonden in praktische initiatieven die erop gericht zijn om de risico's van de media voor het welzijn van het gezin weg te nemen en ervoor te zorgen dat deze machtige instrumenten op het gebied van de communicatie werkelijk een bron van verrijking blijven. Er ligt in dit opzicht een bijzondere verantwoordelijkheid bij de mensen van de media zelf, bij de overheid en bij de ouders.

Paus Paulus VI wees erop dat mensen die werkzaam zijn in de media “de behoeften van het gezin dienen te kennen en te respecteren, iets wat soms ware moed vereist en altijd een groot verantwoordelijkheidsbesef”.² Het is nog niet eenvoudig om weerstand te bieden aan commerciële druk of de eis om zich te conformeren aan seculiere ideologieën, maar dat is toch wat verantwoordelijke mensen in de media moeten doen. Er staat veel op het spel, aangezien iedere aanval op de fundamentele waarde van het gezin gelijk staat aan een aanval op het ware belang van de mensheid.

De publieke autoriteiten zelf hebben de serieuze taak om het huwelijk en het gezin moreel te steunen in het belang van de samenleving zelf. In plaats daarvan wordt er nu door velen steun gegeven aan en gehandeld naar de ondeugdelijke, vrijzinnige argumenten van groeperingen die pleiten voor praktijken die bijdragen aan ernstige fenomenen als crises binnen het gezin en de verzwakking van het concept gezin zelf. Zonder te willen pleiten voor censuur, is het wel geboden dat de openbare autoriteiten regulerende beleidsmaatregelen en procedures in gang zetten om erop toe te zien dat de media nooit tegen het belang van het gezin ingaan. Bij de opstelling van dit beleid zouden ook vertegenwoordigers van gezinnen betrokken moeten zijn.

1. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de publiciteitsmedia *Inter mirifica*, 4.

2. Paulus VI, *Boodschap voor de Wereldcommunicatiedag van 1969* (7 april 1969).

Beleidsmedewerkers in de media en de publieke sector moeten ook werken aan een eerlijke verdeling van de middelen van de media op nationaal en internationaal niveau, waarbij de integriteit van traditionele culturen wordt gerespecteerd. De media moeten geen eigen agenda blijken te hebben die indruist tegen de vaste gezinswaarden van traditionele culturen, of het doel om deze als onderdeel van een globaliseringsproces te vervangen door de gesecculariseerde waarden van de consumptiemaatschappij.

5. Ouders zijn, als eerste en voornaamste opvoeders van hun kinderen, ook de eerste die hen wegwijs moeten maken op het gebied van de media. Zij zijn geroepen om hun kinderen op te voeden in een “bescheiden, kritisch, waakzaam en verstandig gebruik” van de media thuis.³ Als ouders dat consistent en goed doen, betekent dat een grote verrijking van het gezinsleven. Zelfs heel jonge kinderen kun je al belangrijke dingen leren over de media: dat het het werk is van mensen die graag een boodschap willen overbrengen; dat dit vaak oproepen zijn om iets te doen – een product kopen of meegaan in twijfelachtig gedrag – dat niet in het belang van het kind of in overeenstemming met de morele waarheid is; dat kinderen niet kritiekloos moeten accepteren of imiteren wat zij in de media horen of zien.

Ouders moeten ook het gebruik van de media thuis in banen leiden. Dit betekent gezette tijden inruimen voor het gebruik van de media, een duidelijke grens stellen aan de hoeveelheid tijd die kinderen eraan besteden, ervoor zorgen dat amusement iets is voor het hele gezin, bepaalde media tot verboden terrein verklaren en van tijd tot tijd alle media uitsluiten ten behoeve van andere gezinsactiviteiten. Ouders moeten hun kinderen bovenal het goede voorbeeld geven door zelf overwogen en selectief van

de media gebruik te maken. Zij zullen het in veel gevallen nuttig vinden om samen met andere gezinnen na te denken en te praten over de problemen en mogelijkheden die het gebruik van de media met zich meebrengt. Gezinnen moeten producers, adverteerders en de publieke autoriteiten duidelijk laten weten wat zij wel en niet op prijs stellen.

6. De sociale communicatiemediën hebben potentieel enorme positieve mogelijkheden in zich om gezonde menselijke en gezinswaarden te bevorderen en daarmee bij te dragen aan de vernieuwing van de samenleving. Gezien de grote macht op het vlak van opinievorming en de beïnvloeding van gedrag dienen zij die in deze sector werken, te erkennen dat zij een morele verantwoordelijkheid hebben om niet alleen de gezinnen op alle mogelijke manieren aan te moedigen, te helpen en te ondersteunen, maar ook om wijsheid, oordeelsvermogen en eerlijkheid te betrachten bij hun behandeling van thema's op het gebied van seksualiteit, huwelijk en gezinsleven.

De media worden dagelijks in vele huiskamers en gezinnen als een vertrouwde bezoeker ontvangen. Op deze Wereldcommunicatiedag wil ik alle mensen in de media en alle gezinnen aansporen om dit als een uniek voorrecht te erkennen, maar ook de verantwoordelijkheid te onderkennen die dit met zich meebrengt. Mogen allen die betrokken zijn bij het terrein van de communicatie beseffen dat zij waarlijk “rentmeesters en beheerders zijn van een immense spirituele macht die deel uitmaakt van het erfgoed van de mens en bedoeld is om de menselijke gemeenschap als geheel te verrijken”.⁴ En mogen de gezinnen in de media altijd een bron kunnen vinden van steun, bemoediging en inspiratie, in hun streven om te leven als een gemeenschap van leven en liefde en om jonge mensen op te voeden in gezonde morele waarden en te bouwen

3. Johannes Paulus II, apostolische Exhortatie *Familiaris consortio* (22 november 1981), 76, in: *Archief van de Kerken* 37/1 (12 januari 1982), 57.

4. Johannes Paulus II, *Toespraak tot communicatiespecialisten* (Los Angeles, 15 september 1987), 8.

aan een cultuur van solidariteit, vrijheid en
vrede.

gedachtenis van Franciscus van Sales

Johannes Paulus II

Vanuit het Vaticaan, 24 januari 2004, de

Vertaling: drs. P.C. de Die